

MUSEOVIRASTO
PL 913
00101 HELSINKI
p. (09) 40 501
www.nba.fi

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUS

- lomake arkeologisen kohteen tarkastamiseen (ks. täyttöohje lopussa)

1. PERUSTIEDOT

Kunta: Helsinki	Muinaisjäännösrekisteritunnus: 1000007628		
Nimi: Tykkipatteri 61 (Mustavuori)	Ajoitus: Historiallinen		
Kohteen tyyppi: Puolustusvarustukset	Tyypin tarkenne: Kaivo		
Kohteen laajuus: Kaivo 3 x 3 m	Lukumäärä: 1		
Laajuuden arviointiperuste: Maastossa mitattu koko			
Laji (ruksaa laji, ks. tarvittaessa lajin selitys täyttöohjeen kohdasta 1):			
<i>ruksi:</i> X	kiinteä muinaisjäännös mahdollinen muinaisjäännös muu kulttuuriperintökohde löytöpaikka luonnonmuodostuma muu kohde		
Suunta ja etäisyys kirkosta: Helsingin Tuomiokirkosta 12,5 km itä-koilliseen			
Sijaintikuvaus: Vuosaaren pohjoisosassa Niinisaarentieltä Vuosaaren täyttömäelle lähtevän tien ja siitä pohjoiseen Mustavuoreen suuntautuvan ulkoiluraitin, entisen 1. maailmasodan aikaisen yhdystien (tykkitie), välisellä metsäalueella tykkipatterin 61 eteläpuolella. Kaivo sijaitsee lännestä päin tykkipatterin kuudennesta tykkiasemasta 37.5 metriä lounaaseen ja itäpuolelta tiestä 26 metriä luoteeseen.			
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	N: 6677999	E: 397465	Korkeus m mpy: noin 11
Koordinaattien tarkenne: Koordinaatit käsiGPS -laitteen antamista sijaintitiedoista, joissa on virhemarginaalia. Eri mittaukset antoivat joitakin metrejä eri tuloksia.			
Peruskartta: 203409			
Rekisterikylä (jos tarpeen): Vuosaari		Kiinteistötunnus (jos tarpeen): 91-435-0001-0078	
Tarkastaja: Markku Heikkinen, Helsingin kaupunginmuseo		Tarkastusaika: 9.3. ja 7.6.2016	

2. TAUSTATIEDOT

<p>Aiemmat tiedot: Muinaisjäännösrekisterin tiedot:</p> <p>Ensimmäisen maailmansodan aikainen kuuden tykin patteri. Kohde sijaitsee Niinisaarentiestä koilliseen erkanevan ulkoilutien itäpuolella.</p> <p>Patterin rintasuojan muodostaa korkea kallioseinä. Tykkiasemat on joissakin kohdissa osittain louhittu kallioon, mutta ne on erotettu toisistaan maakumpareilla. Tykkiasemien taustalta kulkee patterin suuntainen yhdyshauta, joka yhdistää asemat toisiinsa.</p> <p>Tykkiasemissa on ollut hirsiset tukirakenteet sekä hirsirakenteiset suojahuoneet. Hirsituet ovat tuhoutuneet tai poistettu, jolloin maa-ainekset ovat vyöryneet tykkiasemaan. Kolmannessa tykkiasemassa pohjoisesta lukien on hirsinen suojahuonerakenne näkyvissä ja ehjänä. Saattaa olla, että muissakin asemissa ovat suojahuoneet ehjinä maakerosten alapuolella. Patterin pohjoispäässä on lisäksi erillinen betoninen pieni suojahuone, joka on tuhoutunut.</p> <p>Patteri on rakennettu vuosina 1916-1917. Sen aseistuksena on ollut 6 kpl 152 mm:n pronssimörssäriä joiden ampumasuunta on ollut koilliseen. Patteri on sijainnut tukikohta I:n alueella.</p> <p>Patterin länsipäähän johtaa kapea yhdystie, joka haarautuu suuremmalta yhdystieltä, joka on tullut luolalta II:21 ja jatkunut pohjoiseen Mustavuoren taisteluasemiin. Patterin itäpään taustalla on hirsillä tuettu kaivo. Patterin taustalla kulkee suoraviivainen kapea kaivanto joka jatkuu lounaaseen. Kyseessä on ilmeisesti patterin puhelinkaapelien suojakaivanto.</p> <p>Mustavuoren tukikohta I:n linnoituslaitteet (kohteet I:9 – 21 ja tykkipatteri 61 sekä yhdystieverkosto) muodostavat pääkaupunkiseudun parhaiten säilyneen linnoitteen kokonaisuuden. Alueella voi muodostaa selkeän kuvan ensimmäisen maailmansodan aikaisen hajasijoitetun linnoitusjärjestelmän mukaisesta tukikohdasta. Rakennustyöt ovat jääneet osittain keskeneräisiksi. Tämän johdosta alueella pystyy hahmottamaan eri valmistumisasteelle jääneitä linnoituslaitteita ja myös ajan rakennusmenetelmiä ja työjärjestyksiä.</p> <p>Kaupunginmuseo teki 17.4.2015 kohteen tarkastuksen, jossa tarkastusraportissa käsitellään laajasti tykkipatterin nykytilaa ja sen eri osia vuoden 1995 kartoitusvirheen ja siitä johtuvan sm-rajauksen puutteiden ja alueelle suunnitellun ratsastuskeskuksen suunnitelmien valossa (ks. tarkastuskertomus Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo 10.3.2015). Tarkastuksessa kaivo jäi vähälle huomiolle.</p>
<p>Aiemmat löydöt: Ei</p>
<p>Tarkastuslöydöt: Ei</p>
<p>Tarkastusolosuhteet: Hyvät.</p>
<p>Liitteet: Liite 1: Muinaisjäännösrekisterin peruskarttaote Liite 2: Kantakarttaote Liite 3: Vuoden 2015 tarkastuksen yhteenvetokartta: Sirkku Laineen kartoituksen tykkipatterin, tykkitie ja suojahuoneen sijainnit, kantakartan mukainen tykkipatterin sijainti ja vuoden 2015 tarkastuksen havainnot Liite 4: Vuoden 2016 tasokartta kaivosta Liite 5: Kuvat</p>
<p>Muuta:</p>

3. TARKASTUSHAVAINNOT

<p>Tarkastuksen syy: Tykkipatteriin kuuluva kaivo oli jäänyt tarkastamatta tarkemmin vuonna 2015. Sen tarkempi sijainti ja rakenne oli tarve selvittää, sillä Vuosaaren ratsastuskeskusta suunnitellaan alueella. Kaivo sijaitsi tykkipatterin sm-alueen ulkopuolella. Vuoden 2015 tarkastuskertomuksessa on alueesta ja eri rakenteista tarkemmin.</p>
<p>Ympäristö ja maasto: Kaivon pohjoispuolella sijaitsevan tykkipatterin rintasuojana on korkea avoin kallio. Tykkipatterin länsipäässä tykkiasemien takana, eteläpuolella, on korkeampi kallio, jonka eteläreuna on jyrkkä. Maasto on sen eteläpuolella lyhyen tykkitien ympäristössä kosteaa. Tykkipatterin itäosan takana olevan yhdyshaudan jälkeen kuivempi maasto laskee lounaaseen tasaisemmin. Tykkipatterin itäpään eteläpuolella on kallioalue ennen täyttömäelle johtavaa tietä. Kallioalueen länsipuolella sijaitsee metsäisessä pääosin kuusta kasvavassa maastossa kaivo. Etelään päin maasto alkaa kohota alueen eteläosan mäkeä kohden, jonka pohjoisrinteen poikki menee todennäköisen puhelinkaapelien suojakaivanto. Tykkipatterin aluetta ja sen muita osia rajaa idässä ja etelässä täyttömäelle menevä tie ja pohjoisessa sähköjohtoalueen raivattu alue. Lännessä on vanha tykkitie, joka on käytössä ulkoiluraitina.</p>

Arkeologisen kohteen tarkempi kuvaus ja rajaus: Vuoden 2015 raportissa on tiedot tykkipatterista ja siihen liittyvistä muista rakenteista kuten puhelinkaapelin suojakaivannosta, suojahuoneesta ja tykkitiestä.

Tässä raportissa käsitellään vain kaivoa. Muinaisjäännösrekisterissä mainitaan itäpään taustalla oleva hirsillä tuettu kaivo.

Kohde tarkastettiin 9.3. ja 7.6.2016. Tarkastuksessa kaivon keskeltä otettiin Garminin käsiGPS:llä koordinaatit. Eri mittaukset heittivät muutamia metrejä. Isojen kuusien oksisto haittasi mittausta jonkin verran. Puhelimen gps-laite vei kohdetta 10 metriä pohjoisemmaksi. Kaivo sijaitsee sm – alueen ulkopuolella.

Kaivon todettiin olevan tykkipatterin lännestä päin kuudennesta tykkiasemasta 37.5 metriä lounaaseen ja 26 metriä luoteeseen itäpuolisesta tiestä parakkien kohdalta. Tien ja kaivon välissä oli kallioinen alue, joka loppuu ennen kaivoa. Välissä on kolmisen metriä tasaista maastoa. Maanpinta laskee tien 16 m mpy:n korkeudelta noin 11 metrin korkeuteen kaivon kohdalle kartan perusteella. Kaivon ympäristö on melko tasaista viettäen länteen päin. Alue on kuusivaltaista metsää. Kaksi kuusta kasvoi aivan kaivon länsi- ja itäseinien vieressä.

Neliömäisen ja N-S – suuntaisen kaivon sisämitat olivat 2 x 2 metriä ja ulkomitat noin 2.8 x 2.5 metriä. Sen oli "suljettu" rautaristikolla ylätasossaan putoamisvaaran takia. Kaivon yläpinnan hirret olivat hiukan alempana kuin maanpinta. Kaivon korkeus oli hirsien yläpinnasta pohjaan 125 cm. Kaivossa oli vettä 65 cm. Vedenpinnan yläpuolella esillä oli 3-4 hirsikertaa. Ylimmät hirret olivat heikkokuntoisia. Hirret oli veistetty tasaisiksi kyljistään ainakin kaivon sisäpuolella. Hirsien päällä oli kertynyt karietta, turvetta ja sammalta.

Tarkempia tietoja otettiin ylös kaivon itäseinästä. Sen ylin hirsikerta oli heikkokuntoinen. Toiseksi ylimmän hirren paksuus oli 16 cm ja leveys 20 cm. Alla olevat hirret vaikuttivat kookkaammilta. Hirsien takana oli ainoastaan täällä itäseinällä esillä 9-10 kappaletta pystylankkuja. Ne olivat 15-20 cm leveitä. Paksuutta niillä oli jäljellä noin kaksi cm. Välissä oli aukkoja puuttuvien lankkujen takia. Todennäköisesti lankut olivat tuhoutuneet maanpinnan yläpuolelta. Kaivon kulmat oli salvottu.

Muuta tietoa:

4. SUOJELUTIEDOT

Kunto: Kaivon yläosan hirret olivat heikkokuntoisempia kuin suurimman osan vuotta veden alla sijaitsevat hirret. Kaivon romahdusvaaran ei näytä ilmeiseltä.

Hoidon tarve: Alueelta on raivattu lähivuosina kaatuneita puita. Uutta nuorta lehtipuuta on kasvamassa runsaasti kaivon ympäristössä.

Ehdotus suoja-alueeksi (mielellään myös kartalla rajauksena esitettyinä):

Tiedossa olevat maankäyttöhankkeet: Vuosaaren ratsastuskeskusta on suunniteltu tykkipatterin eteläpuolelle ja itäosan kohdalle VU –alueelle usean vuoden ajan. Ratsastuskeskusta on suunniteltu tykkipatterin alkuperäisten virheellisten lähtötietojen ja sen perusteella tehdyn asemakaavan mukaan. Mittausvirheiden takia mm. sm-alueen ulkopuolelle jääneet tykkipatterin itäpää ja lyhyt tykkitie olisivat tuhoutuneet. Myös puhelinkaapelin suojakaivanto ja kaivo ovat jääneet sm-alueen ulkopuolelta VU -alueelle.

Ratsastuskeskuksen myöhemmässä suunnittelussa on pyritty säilyttämään sm-alueella sijaitseva tykkipatteri ja sen ulkopuolella sijaitsevat tykkipatterin itäpää ja sen lähimmät sm-alueen ulkopuolella sijaitsevat rakenteet kuten lyhyt tykkitie ja suojahuone. Kaivo ja puhelinkaapelin suojakaivanto ovat jäämässä tällä hetkellä ratsastuskeskukselle suunnitellulle alueelle.

Muut säilymiseen vaikuttavat asiat:

Kohteesta käytettävissä olevan tiedon määrä ja laatu (jos tarpeen):

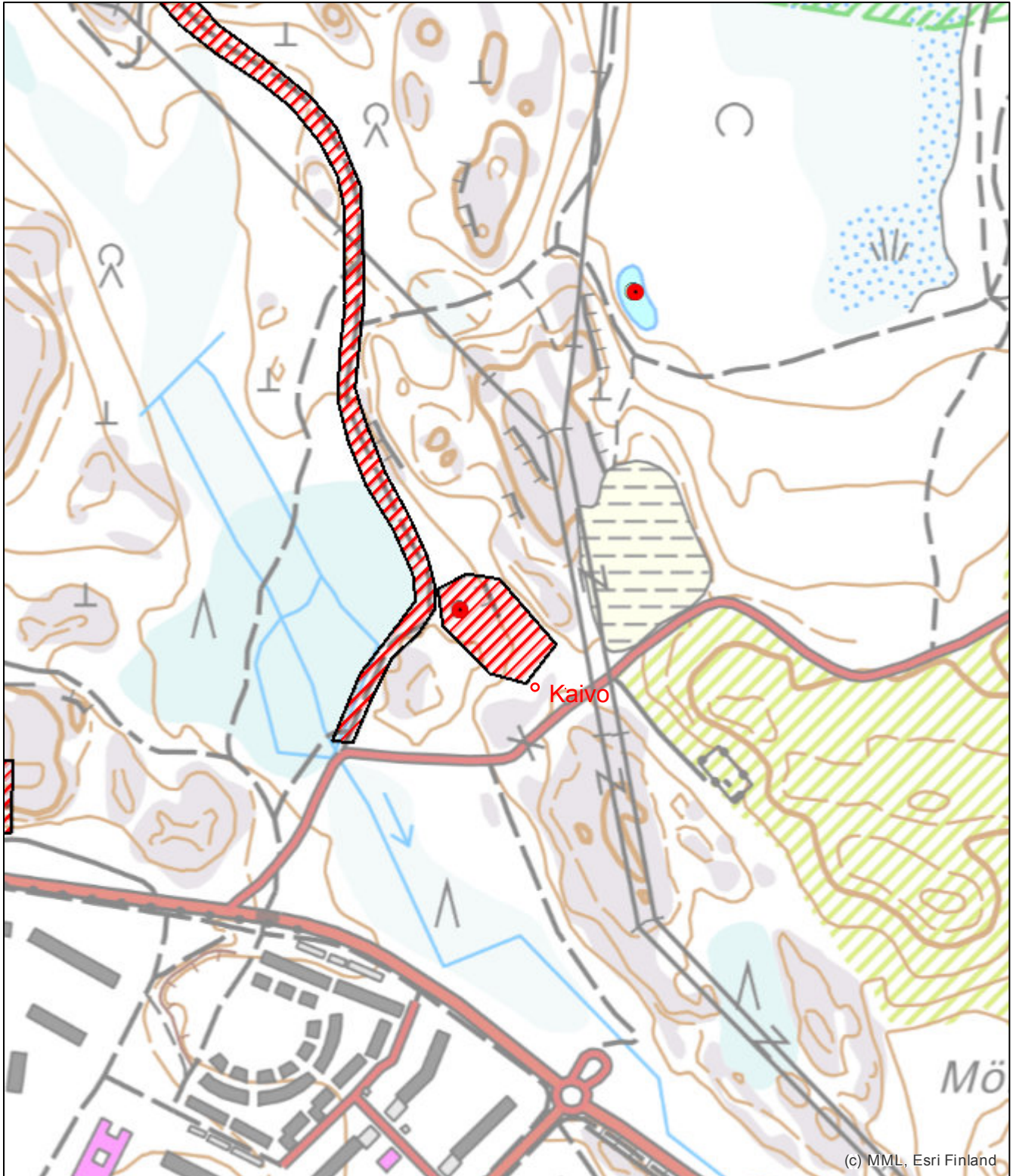
5. MUUTA

Tarkastajan yhteystiedot: Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo, Aleksanterinkatu 16, PL 4300, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI, puh. 050 427 4876

Muut tiedot:
Lähilöydöt:
Opas kohteelle (nimi ja yhteystiedot, jos eri kuin tarkastaja):

6. PÄIVÄYS JA KERTOMUKSEN LAATIJAN ALLEKIRJOITUS

Päiväys: 8.3.2017
Allekirjoitus:

Taustakartta Maanmittauslaitos 2015

Muinaisjäännösrekisteri

- Muinaisjäännökset (pisteet)
- Alakohteet
- Löytöpaikka
- Luonnonmuodostuma
- Mahdollinen muinaisjäännös
- Muu kulttuuriperintökohde
- Muu kohde
- Poistettu kiinteä muinaisjäännös (ei rauhoitettu)

Muinaisjäännösalueet

- Kiinteät muinaisjäännökset
- Muu kulttuuriperintökohde
- Mahdollinen muinaisjäännös
- Muut rajaukset

Muinaisjäännösten hoitorekisteri

- Mj-hoitorekisteri kohteet
- Mj hoitokohteiden osa-alueet
- Mj hoitoalueet

Rakennusperintörekisteri

- Rakennukset (pisteet)
- Rakennuskohteet (alueet)

Maailmanperintökohteet

- Mp-kohteet (pisteet)
- Mp-kohteet (alueet)
- Mp-suoja-alueet

Kuntarajat

- Kuntarajat

RKY

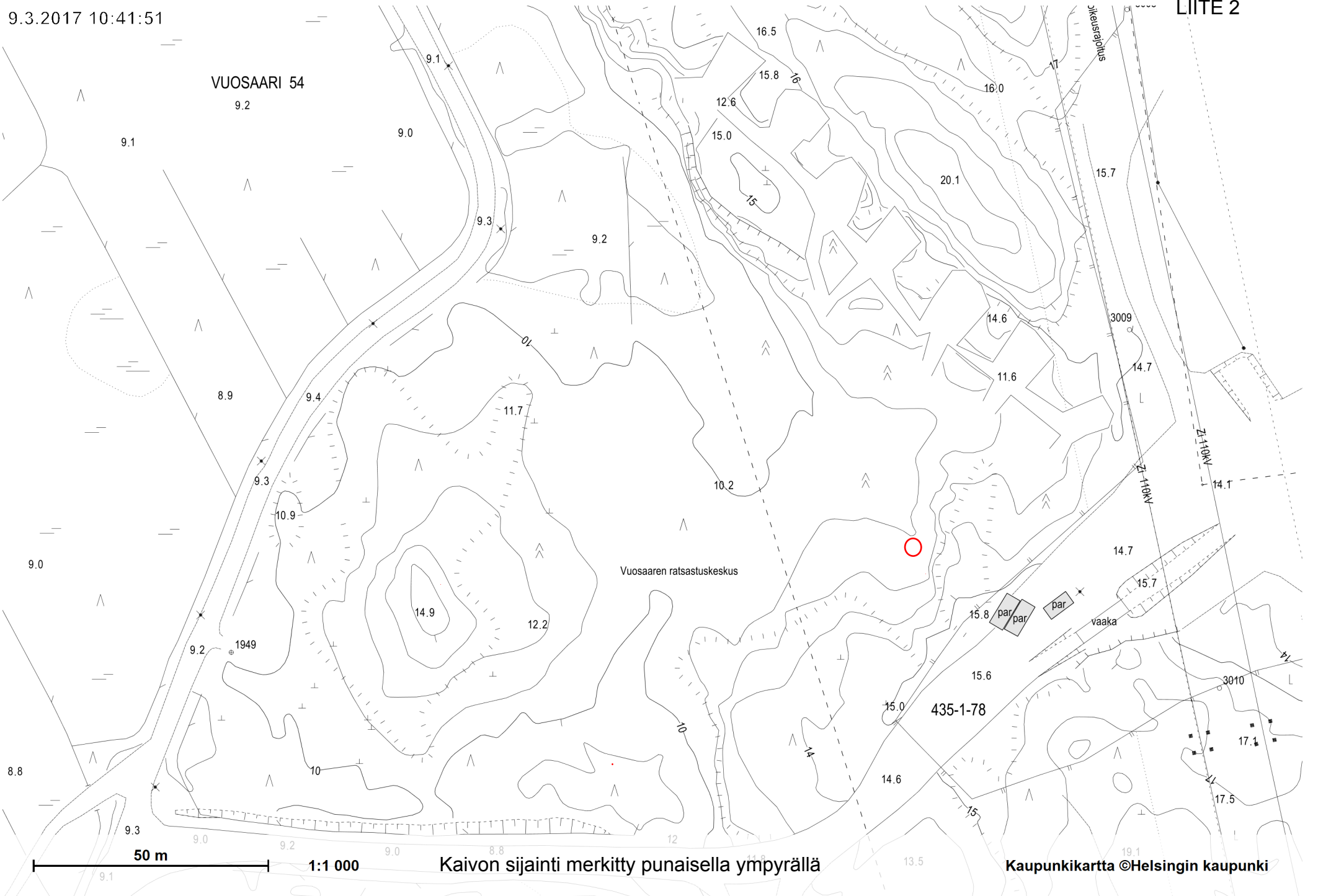
- RKY (pisteet)
- RKY (viivat)
- RKY (alueet)

RKY1993

- RKY 1993 (pisteet)
- RKY 1993 (viivat)
- RKY 1993 (alueet)

VUOSAARI 54

9.2

Vuosaaren ratsastuskeskus

par par

par

vaaka

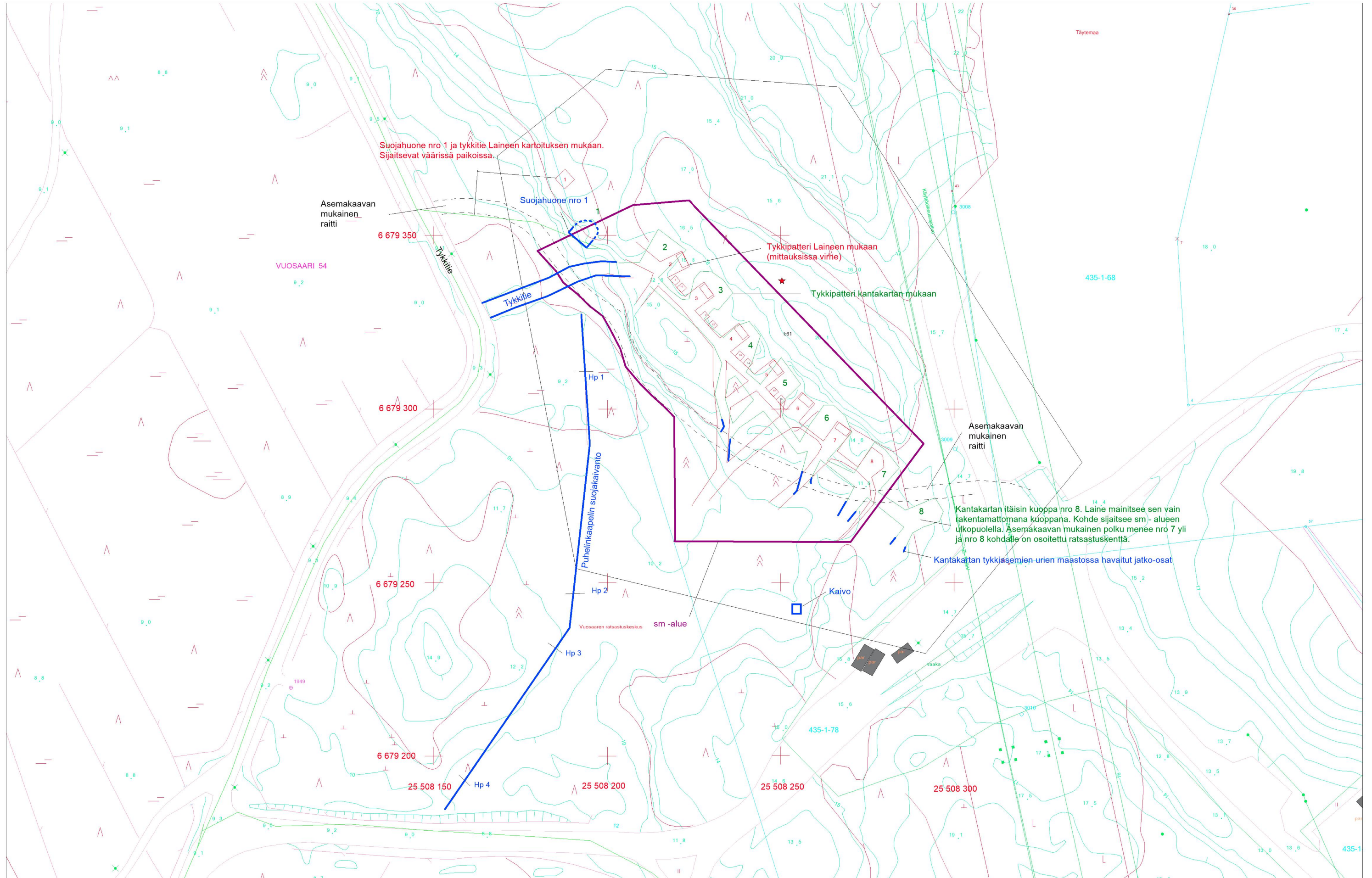
435-1-78

50 m

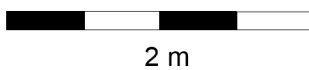
1:1 000

Kaivon sijainti merkitty punaisella ympyrällä

Kaupunkikartta ©Helsingin kaupunki

Vuoden 2015 tarkastusraportin yhteenvetokartta: Kartassa esitetään Sirkku Laineen vuoden 1995 kartoituksen mukaisten tykkipatterin, suojahuone nro 1:n ja lyhyen patteriin johtavan tykkitien sijainnit sekä kantakartan mukainen tykkipatteri. Sm -alueen rajat on lisätty kaavakartasta. Karttaan on lisätty tummansinisellä tarkastuksen aikana havaitut suojahuoneen nro 1 ja lyhyen tykkitien oikeat sijainnit, tykkiasemista tulevien urien maastossa havaitut pituudet, kaivo ja mahdollisen puhelinkaapelin suojauskaivannon sijainti ja sen havaintopisteet. Mk 1:1000. Kartta: Helsingin kaupunki.

<p>HELSINKI, Vuosaari, Tykkipatteri 61, kaivo 2016 M. Heikkinen</p>	<p>Tasokartta Tykkipatteri 61, kaivo Mk 1:50.</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 6.3.2016 Digitointi: M. Heikkinen 2017</p>	<p>HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA</p>	<p>LIITE 4</p>

KUVAT

HKM/Helsinki, Vuosaari 2016:1-9

Kuvaaja: Markku Heikkinen/HKM 7.6.2016, paitsi kuva 1 9.3.2016 ja kuvat 8-9 John Lagerstedt 2013.

Kuva 1. Tykkipatteri 61, kaivo. Kaivo maaliskuussa jäätyneenä. Taustalla näkyy kaivon ja tien välissä oleva kallio ja tiealueella sijaitsevat parakit. Kuvaussuunta SE.

Kuva 2. Tykkipatteri 61, kaivo. Kaivo kesäkuun alussa. Sen yläosassa oli sitä sulkemassa metalliristikko. Latta on kaivon pohjassa. Itä- ja länsireunalla kasvoi kuuset. Kuvaussuunta S.

Kaivo 3. Tykkipatteri 61, kaivo. Kaivon länsisivu. Kuvaussuunta W.

Kuva 4. Tykkipatteri 61, kaivo. Kaivon pohjoissivu. Kuvaussuunta N.

Kuva 5. Tykkipatteri 61, kaivo. Lähikuva kaivon pohjoisseinästä. Kuvaussuunta N.

Kuva 6. Tykkipatteri 61, kaivo. Kaivon itäseinässä hirsien takana oli 10-15 cm leveitä pystylankkuja. Kuvaussuunta E.

Kuva 7. Tykkipatteri 61, kaivo. Lähikuva osasta pystylankkuja. Kuvaussuunta ESE.

Kuva 8. Tykkipatteri 61, kaivo. Tilanne vuonna 2013. Kuvaussuunta NE.

Kuva 9. Tykkipatteri 61, kaivo. Tilanne vuonna 2013. Kuvaussuunta S.

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUSLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJE

- täyttöohje Museoviraston arkeologisen kohteen tarkastuslomakkeeseen

Lomake on tarkoitettu avuksi arkeologisen kohteen maastotarkastuksessa tehtyjen havaintojen raportoimiseen ja se on word-muotoinen. Kenttiin voi kirjoittaa tietoa niin paljon, kuin on tarpeen. Sähköiset kartat, koordinaattitaulukot ja valokuvat voi liittää lomakkeen loppuun suoraan sähköisiksi liitteiksi. Liitteitä voi lisätä haluamansa määrän esimerkiksi sivunvaihto-työkälulla.

Kohta 1. Perustiedot

- lomakkeeseen täytetään kohteeseen liittyvät sijaintitiedot (kunta, koordinaatit, peruskartta, sijainti suhteessa kirkkoon ja yleinen sijaintikuvaus)
- lomakkeeseen täytetään kohdetta luonnehtivat tiedot (nimi tai ehdotus nimestä, ajoitus, kohteen tyyppi ja tyyppin tarkenne muinaisjäännösrekisterin asiasanojen mukaan, lukumäärä (kpl) ja Museoviraston muinaisjäännösrekisterin tunnus, jos kohteella on sellainen)
- lomakkeeseen kirjataan arvio kohteen laajuudesta ja perustelu sille
- lomakkeeseen täytetään kohteen laji tarkastushavaintojen perusteella (ks. enemmän Museoviraston laatima Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohje 2014, sivut31-32, <http://www.nba.fi/fi/File/2210/laatuohje.pdf>):
  - *kiinteä muinaisjäännös* on muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kohde, jonka täsmällinen maantieteellinen sijainti on osoitetavissa.
  - *mahdollinen muinaisjäännös* on kohde, jota ei ole voitu maastossa tarkastuksen yhteydessä tunnistaa tai paikantaa luotettavasti. Kohteen luonteen selvittäminen muinaisjäännöksenä edellyttää esimerkiksi tarkempia arkeologisia selvityksiä kuin tarkastuksen yhteydessä on ollut mahdollista tehdä.
  - *muu kulttuuriperintökohde* on kohde, jota ei voi todeta muinaismuistolain tarkoittamaksi muinaisjäännökseksi. Yleisimpiä kulttuuri-perintökohdetta ovat käytössä pysyneet historialliset kylänpaikat ja tiet, toisen maailman sodan aikaiset sotahistorialliset kohteet ja alle 100 vuotta nuoremmat hylät. Ensimmäiseen maailmansotaan liittyvät kohteet ovat yleensä kiinteitä muinaisjäännöksiä.
  - *löytöpaikka* on irtaimen muinaisesineen löytöpaikka tai -alue, johon liittyy jonkinlainen paikkatieto. Löydöllä ei ole yhteyttä kiinteään muinaisjäännökseen tai sitä ei voida osoittaa. Ilman arkeologista kontekstia olevaa löytöä kutsutaan *irtolöydöksi*.
  - *luonnonmuodostuma* on luonnon synnyttämä tai muovaama kohde, jota voidaan esimerkiksi luulla ihmisen tekemäksi tai jota ihmisen on voinut muokata. Tällaisia ovat esimerkiksi muinaiset rantamuodostumat (pirunpellot, rantapaalut) ja luolat.
  - *muu kohde* on esimerkiksi tuhoutunut/tutkittu muinaisjäännös, kätkölytö tms. kohde
- lomakkeeseen täytetään tiedot rekisterikylästä ja kiinteistötunnuksesta, jos tarpeen
- huom: rauhoitusluokkaa ei edellytetä enää määriteltäväksi.

Kohta 2. Taustatiedot

- lomakkeeseen täytetään tiedot mahdollisista aiemmista tiedoista ja löydöistä
- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastuksen yhteydessä mahdollisesti tehdyistä löydöistä
- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastusolosuhteista ja niiden vaikutuksesta havaintoihin
- lomakkeeseen täytetään tieto tarkastuksen liitteistä (karttaliitteet, kuvaliitteet, koordinaattitietolistat ym.).

Kohta 3. Tarkastushavainnot

- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastuksen syystä ja siihen liittyvistä asioista
- lomakkeeseen kuvataan kohteen ympäristö ja maasto
- lomakkeeseen kuvataan tarkastettu kohde ja rajaus.

Kohta 4. Suojelutiedot

- lomakkeeseen täytetään tiedot kohteen kuntoa koskien ja hoidon tai korjaamisen tarvetta koskevat havainnot
- lomakkeeseen laitetaan ehdotus suoja-alueeksi ja sen perustelut. Ehdotus esitetään mielellään myös kartalle rajattuna.
- lomakkeeseen täytetään tiedot mahdollisista maankäyttöhankkeista ja/tai muista säilymiseen vaikuttavista olennaisista asioista (luonnon aiheuttama eroosio tms.)
- lomakkeeseen laitetaan haluttaessa arvio kohteesta käytettävissä olevien tietojen luonteesta ja määrästä:
  - tietotaso 1 = kohteesta on riittävästi tietoa sen luonteen ja iän tarkemmaksi määrittämiseksi
  - tietotaso 2 = kohteen luonteen ja iän määrittely edellyttää tarkempia arkeologisia selvityksiä.

Kohta 5. Muuta

- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastajan yhteystiedoista
- lomakkeeseen täytetään tiedot lähilöydöistä ja mahdollisista muista tiedoista
- lomakkeeseen täytetään tiedot henkilöstä, jota voi tarvittaessa toimia paikalla oppaana.

Kohta 6. Allekirjoitus

- lomake allekirjoitetaan ja päivätään.